

Monter stolarki budowlanej – od kwalifikacji rynkowej do zawodu szkolnego

Woodwork construction fitter
– from market qualification
to the school profession

Słowa kluczowe: montowanie stolarki budowlanej, monter stolarki budowlanej, kształcenie zawodowe, kwalifikacja rynkowa, Zintegrowany System Kwalifikacji, Zintegrowany Rejestr Kwalifikacji, edukacja formalna, edukacja pozaformalna, Polska Rama Kwalifikacji, Podmiot Zewnętrzny Zapewnienia Jakości, Instytucja Certyfikująca.

Key words: assembling of woodwork construction, woodwork construction fitter, vocational education, market qualification, Integrated Qualifications System, Integrated Qualifications Register, formal education, non-formal education, Polish Qualification Framework, External Entity for Quality Assurance, Certification Authority.

Abstract. Since November 2017, in the Integrated Qualifications System (IQS), the first market qualification "Assembling of woodwork construction" has been functioning. Since September 2018, first-degree vocational schools have been able to educate students in woodwork construction fitter profession. The article discusses the functioning of IQS in the field of validation and certification of market qualifications, taking the example of market qualification "Assembling of woodwork construction". A comparison was made of the competence profile of persons with market qualification "Assembling of woodwork construction" and future graduates in the profession of woodwork construction fitter.

Wprowadzenie – Zintegrowany System Kwalifikacji. Europejska Rama Kwalifikacji (ERK) powstała jako punkt odniesienia dla opracowania systemów i ram kwalifikacji w poszczególnych państwach członkowskich UE. Prace nad Polską Ramą Kwalifikacji (PRK) rozpoczęto w 2008 roku i w ciągu kilku lat wypracowano rozwiązania, w myśl których w PRK, podobnie jak w ERK, funkcjonuje osiem poziomów kwalifikacji (poziomy polskiej ramy odpowiadają poziomom ramy europejskiej). PRK ostatecznie została wprowadzona ustawą z 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (ZSK), na który składają się z jednej strony te elementy, które funkcjonują już w polskim życiu społecznym i gospodarczym, a z drugiej strony – nowe instrumenty

umożliwiający efektywną integrację całego systemu. Najważniejsze z nich to właśnie Polska Rama Kwalifikacji oraz Zintegrowany Rejestr Kwalifikacji (ZRK).

Ustawa o ZSK z założenia przeciwdziała różnorodności i niespójności w sferze kwalifikacji, gdyż poza kwalifikacjami nadawanymi w systemie formalnym kwalifikacje charakteryzują się ogromną różnorodnością i niespójnością rozwiązań prawno-organizacyjnych, niską wiarygodnością szkoleń i certyfikatów w odniesieniu do niektórych kwalifikacji, brakiem mechanizmów umożliwiających miarodajne porównywanie różnych rodzajów polskich kwalifikacji w kraju i na rynku europejskim. Brak spójności pomiędzy kwalifikacjami nadawanymi w ramach edukacji szkolnej i akademickiej i kwalifikacjami nadawanymi poza tymi systemami blokuje możliwości rozwoju nowoczesnych, bardziej elastycznych form edukacji dorosłych.

ZSK nie ingeruje w system kształcenia formalnego. Integracja tych systemów polega głównie na wpisaniu kwalifikacji szkolnych i akademickich do Zintegrowanego Rejestru Kwalifikacji. Kwalifikacje te wprowadzane są do ZRK jako kwalifikacje pełne, a więc te, które nadawane są wyłącznie w ramach systemów oświaty oraz szkolnictwa wyższego na zakończenie określonych etapów kształcenia, np. świadectwo dojrzałości (matura), dyplom potwierdzający uzyskanie tytułu zawodowego technika czy licencjata.

W Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji mogą funkcjonować również kwalifikacje cząstkowe, które poświadczają posiadanie wiedzy i umiejętności potrzebnych do wykonywania konkretnych zadań, np. prawo jazdy, świadectwo potwierdzające kwalifikacje zawodowe wydane przez OKE, certyfikat potwierdzający kwalifikacje związane z posługiwaniem się IT itd.

Do kwalifikacji cząstkowej należy grupa kwalifikacji rynkowych, które są nieuregulowane przepisami prawa, a których nadawanie odbywa się na zasadzie swobody działalności gospodarczej. I to głównie w stosunku do tych kwalifikacji ustawa o ZSK narzuciła konieczność spełniania współczesnych standardów dotyczących jakości. Jedynym z nich jest przewidziany w ustawie o ZSK wymóg, polegający na przypisywaniu kwalifikacji do poziomu PRK.

Kwalifikacje rynkowe. Kwalifikacje rynkowe to kwalifikacje wypracowane przez różne środowiska (organizacje społeczne, stowarzyszenia branżowe, instytucje edukacyjne i in.) na podstawie zgromadzonych przez nie doświadczeń. Wyraz „rynkowe” oznacza w tym przypadku, że kwalifikacje te powstały i funkcjonują na „wolnym rynku” kwalifikacji. Kwalifikacje rynkowe mogą dotyczyć działalności o charakterze ściśle zawodowym, ale również różnych obszarów działalności społecznej, w tym działalności wychowawczej i opiekuńczej, a także działalności o charakterze rekreacyjnym. Kwalifikacje rynkowe mogą, ale nie muszą być włączane do ZSK.

Według ustawy o ZSK, o włączeniu do rejestru kwalifikacji rynkowej decyduje minister właściwy dla kwalifikacji należących do działu, którym kieruje, w odpowiedzi na inicjatywę zainteresowanego środowiska. Minister właściwy dla kwalifikacji decyduje

w sprawach dotyczących funkcjonowania tych kwalifikacji w ZSK, w tym nadzoru nad walidacją, certyfikowaniem i zapewnianiem jakości.

Dla zapewnienia odpowiedniej jakości procesu walidacji i certyfikowania kwalifikacji rynkowych na mocy Ustawy o ZSK utworzone zostały Podmioty Zewnętrznego Zapewnienia Jakości (PZZJ). Listę PZZJ prowadzi minister koordynator Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji (Minister Edukacji Narodowej). Minister właściwy powierza funkcję zewnętrznego zapewniania jakości kwalifikacji rynkowej wobec instytucji certyfikującej wybranemu podmiotowi, wprowadzonemu na listę PZZJ.

Do zadań PZZJ należy wsparcie instytucji certyfikujących w odpowiednim prowadzeniu działań związanych z walidacją i certyfikowaniem. PZZJ prowadzi ciągły monitoring działań IC oraz okresową ewaluację zewnętrzną tych działań. Raporty z prowadzonego monitoringu, ewaluacji PZZJ przedkłada ministrowi właściwemu dla danej kwalifikacji.

Zakres prowadzonego monitoringu określa ustawa o ZSK i obejmuje on:

- monitorowanie wewnętrznego systemu zapewniania jakości stosowanego w danej instytucji certyfikującej;
- monitorowanie spełniania przez daną instytucję certyfikującą wymagań, o których mowa w ustawie o ZSK;
- ewaluację zewnętrzną walidacji i certyfikowania przeprowadzanych przez daną instytucję certyfikującą oraz funkcjonowania wewnętrznego systemu zapewniania jakości w danej instytucji certyfikującej.

„Montowanie stolarki budowlanej” jako pierwsza kwalifikacja rynkowa.

„Montowanie stolarki budowlanej” było pierwszą kwalifikacją rynkową, która została włączona do ZSK (19.07.2017 r.). Obecnie ministerstwem odpowiedzialnym za funkcjonowanie tej kwalifikacji w ZSK jest Ministerstwo Inwestycji i Rozwoju (do 22.01.2018 r. Ministerstwo Infrastruktury i Budownictwa), kwalifikacja została włączona na wniosek Fundacji VCC z siedzibą w Lublinie. Od 25.11.2017 r. instytucja wnioskująca o wpisanie kwalifikacji do rejestru uzyskała uprawnienia do certyfikowania tej kwalifikacji. 22.11.2017 r. Minister Właściwy powierzył Instytutowi Technologii Eksploatacji – PIB w Radomiu funkcję Podmiotu Zewnętrznego Zapewnienia Jakości wobec Fundacji VCC – instytucji certyfikującej kwalifikację rynkową Montowanie stolarki budowlanej. Na mocy podpisanych umów monitoring i ewaluacja procesu walidacji i certyfikowania kwalifikacji prowadzone będą przez okres 6 lat. Spełnione więc zostały wszystkie formalne wymogi, aby można było mówić o funkcjonowaniu danej kwalifikacji rynkowej. A jak kwalifikacja „Montowanie stolarki budowlanej” funkcjonuje w praktyce?

Kwalifikacja została przyporządkowana do 3 poziomu Polskiej ramy kwalifikacji. Kierowana jest do przedstawicieli branży budowlanej, którzy zajmują się montażem stolarki budowlanej i chcą potwierdzić posiadaną wiedzę, umiejętności i kompetencje

społeczne z tego zakresu, a także osób, które chcą się przekwalifikować i podjąć pracę w tym obszarze.

Efekty uczenia się kwalifikacji zostały pogrupowane w czterech zestawach:

- Montaż okien zewnętrznych i drzwi balkonowych,
- Montaż okien dachowych,
- Montaż drzwi zewnętrznych i wewnętrznych,
- Montaż bram i krat.

Wg opisu kwalifikacji zamieszonego w Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji (<https://rejestr.kwalifikacje.gov.pl/>) osoba legitymująca się tą kwalifikacją posiada:

- ogólną wiedzę na temat stolarki budowlanej oraz umiejętności w zakresie montażu okien i drzwi balkonowych, okien dachowych, drzwi wewnętrznych i zewnętrznych, bram i krat;
- rozeznanie w najnowocześniejszych technologiach związanych z montażem i obsługą stolarki budowlanej;
- wiedzę z zakresu zasad konserwacji i serwisowania stolarki budowlanej, a także zasad odbioru robót montażowych;
- podstawową wiedzę z zakresu bezpieczeństwa i higieny pracy, podejmowania i prowadzenia działalności gospodarczej oraz organizacji pracy w małym zespole;
- kompetencje personalne i społeczne umożliwiające pracę na stanowiskach związanym z montażem stolarki budowlanej.

W przygotowanie opisu kwalifikacji zaangażowanych było wiele dużych i znaczących podmiotów, działających w branży budowlanej, a więc daje to gwarancję poznania najnowszych technologii związanych z montażem i obsługą stolarki budowlanej oraz poznania najnowocześniejszych rozwiązań z tego zakresu.

Wg Barometru zawodów pracownicy robót wykończeniowych w budownictwie oraz robotnicy budowlani¹ należą do grupy zawodów deficytowych, a więc osoby posiadające kwalifikację „Montowanie stolarki budowlanej” bez problemu mogą podjąć pracę m.in.: w przedsiębiorstwach budowlanych i remontowych, w firmach produkujących stolarkę budowlaną, placówkach handlowych oferujących również usługi montażu stolarki budowlanej.

Na przykładzie „Montowania stolarki budowlanej” można pokusić się o pierwsze oceny funkcjonowania Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji w zakresie przyjętych założeń i rozwiązań. Pierwsze walidacje kwalifikacji Fundacja VCC przeprowadziła w II kwartale 2018 roku i zakończyły się one wydaniem 8 certyfikatów potwierdzających posiadanie kwalifikacji „Montowanie stolarki budowlanej”. Kolejne odbyły się w IV kwartale tego samego roku (20 wydanych certyfikatów). Liczba osób, które przystępują do walidacji, sukcesywnie rośnie i to w dość szybkim tempie, bo w I kwartale 2019 roku Instytucja Certyfikująca wydała łącznie 160 certyfikatów potwierdzających tę kwalifikację. W chwili oddawania niniejszego opracowania do druku łącznie wydano

¹ https://barometrzwawodow.pl/userfiles/Barometr/2019/raport_ogolnopolski_pl.pdf [dostęp: 04.06.2019].

ponad 200 certyfikatów potwierdzających posiadanie kwalifikacji rynkowej „Montowanie stolarki budowlanej”.

Prowadzone procesy walidacji i certyfikacji kwalifikacji monitorowane są przez Podmiot Zewnętrznego Zapewnienia Jakości. W toku porozumień czterostronnych (PZZJ, Minister Koordynator, Minister Właściwy, IC) opracowano harmonogram monitoringu i ewaluacji, w którym określono terminy sprawozdawczości, liczbę i przybliżone terminy wizyt monitorujących Instytucją Certyfikującą oraz sam proces walidacji.

Bardzo ważnym etapem prac związanych z przygotowaniem do monitoringu było opracowanie dokumentów, w których określono listę wymagań dla instytucji walidujących i certyfikujących kwalifikację rynkową. Podstawą do opracowania listy były Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji, Obwieszczenia Ministra Infrastruktury i Budownictwa z dnia 7 lipca 2017 r. w sprawie włączenia kwalifikacji rynkowej „Montowanie stolarki budowlanej” do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji oraz opis kwalifikacji zamieszczony w Zintegrowanym Rejestrze Kwalifikacji.

Wymagania dla Instytucji Certyfikującej kwalifikację rynkową „Montowanie stolarki budowlanej” zostały przedstawione w czterech obszarach:

- ogólne zasady dotyczące organizowania i przeprowadzania walidacji,
- metody stosowane w walidacji,
- zasoby kadrowe – kompetencje osób przeprowadzających walidację,
- sposoby prowadzenia walidacji oraz warunki organizacyjne, lokalowe i techniczne niezbędne do prawidłowego przeprowadzania walidacji.

Co najważniejsze, w toku prac określono również wykaz kryteriów weryfikacji poszczególnych wymagań oraz wykaz dokumentów, które potwierdzają spełnienie poszczególnych wymagań. Dzięki opracowanej liście wymagań zdefiniowano te, które będą weryfikowane poprzez obserwację samego procesu walidacji. W tym celu w kolejnym etapie prac opracowano arkusze monitoringu przebiegu procesu walidacji kwalifikacji rynkowej Montowanie stolarki budowlanej. Opracowane arkusze zostały już wykorzystane w praktyce, w chwili obecnej PZZJ realizuje prace mające również na celu przeprowadzenie ewaluacji zewnętrznej procesu walidacji i certyfikacji kwalifikacji rynkowej „Montowanie stolarki budowlanej”.

Obecny etap i stan monitoringu pozwalają stwierdzić, że zarówno Instytucja Certyfikująca, jak również sam proces walidacji kwalifikacji „Montowanie stolarki budowlanej” spełnia wszystkie wymagania obowiązujących aktów prawnych. Należy jednak zwrócić uwagę na fakt, że cały proces został zaplanowany na 6 lat i jesteśmy na początkowym jego etapie. Niestety, ze względu na podpisane porozumienia o poufności PZZJ na tym etapie nie może ujawniać szczegółowych wyników prowadzonego monitoringu.

Zawód Monter stolarki budowlanej. Niemalże równocześnie z procedowaniem włączenia kwalifikacji rynkowej „Montowanie stolarki budowlanej” do ZSK realizowano również prace mające na celu wprowadzenie zawodu monter stolarki budowlanej (712906) do klasyfikacji zawodów szkolnictwa zawodowego.

W kwietniu 2018 r. Ministerstwo Edukacji Narodowej opublikowało podstawę programową kształcenia w tym zawodzie. Zawód ten można zdobyć od września 2018 r. w szkołach branżowych I stopnia w zakresie kwalifikacji BD.33 Wykonywanie robót związanych z montażem stolarki budowlanej (od 1 września 2019 r. BUD.10. Wykonywanie robót związanych z montażem stolarki budowlanej).

Uruchomienie kształcenia w tym zawodzie było istotne z kilku powodów. Po pierwsze, wg opinii producentów okien i drzwi, niezależnie od tego jak dobre parametry i właściwości użytkowe będą miały ich produkty, to w przypadku niewłaściwego montażu nie spełnią one swoich funkcji, a założone parametry nie zostaną osiągnięte. Dlatego bardzo ważne jest, aby umiejętności związane z montowaniem okien i drzwi zdobywać i potwierdzać egzaminem już w szkołach zawodowych.

Ponadto wg danych opublikowanych przez Związek Producentów Okien i Drzwi² Polska od czterech lat jest europejskim liderem w eksporcie stolarki budowlanej. W 2018 roku Polska wyeksportowała okna i drzwi za kwotę 1,98 mld EUR. Jest to wzrost o 4,1% w stosunku do roku 2017. Kraj notowany jako drugi na liście (Niemcy) w tym samym przedziale czasowym odnotował spadek eksportu o 2,7%. Obecnie jedną czwartą całego eksportu okien i drzwi w UE realizują polscy producenci. Polskie produkty są coraz bardziej zaawansowane technologicznie i coraz bardziej zyskują uznanie zachodnich klientów. W takiej sytuacji bardzo ważne jest, aby wraz z produktami, spełniającymi wysokie wymagania zagranicznych odbiorców, polscy producenci mogli oferować również fachowy montaż drzwi i okien.

W podstawie kształcenia dla zawodu monter stolarki budowlanej wyodrębniono 6 grup efektów kształcenia, związanych z:

- montażem okien i drzwi balkonowych,
- montażem okien dachowych,
- montażem drzwi zewnętrznych i wewnętrznych,
- montażem bram,
- montażem osłon okiennych i drzwiowych,
- montażem schodów modułowych.

W pierwszych czterech punktach zestawu efektów kształcenia zapisane w podstawie programowej kształcenia są takie same, jak w kwalifikacji rynkowej „Montowanie stolarki budowlanej”. A dokonując analizy poszczególnych efektów kształcenia zapisanych w zestawach, można pokusić się o stwierdzenie, że zarówno osoba, która posiada kwalifikację szkolną BD.33 Wykonywanie robót związanych z montażem stolarki budowlanej, jak i osoba posiadająca kwalifikację rynkową „Montowanie stolarki budowlanej” zostały w taki sam sposób przygotowane do wykonywania prac związanych z montażem okien i drzwi balkonowych, okien dachowych, drzwi wewnętrznych i zewnętrznych, a także bram i krat garażowych.

Program kształcenia w zawodzie monter stolarki budowlanej jest jednak szerszy w stosunku do kwalifikacji rynkowej o efekty kształcenia związane z montażem osłon

² <https://poid.eu/2019/03/25/polska-stolarka-znow-liderem-eksportu/> [dostęp: 05.06.2019].

okiennych i drzwiowych oraz montażem schodów modułowych. W moim przekonaniu, zapisy takie przyczyniają się do dużych korzyści. W podstawach programowych istniejących zawodów pokrewnych, np. monter zabudowy i robót wykończeniowych w budownictwie, monter konstrukcji budowlanych, dekarz, cieśla, nie uwzględniono efektów kształcenia związanych z montażem osłon drzwiowych i okiennych oraz wewnętrznych schodów modułowych. Wyposażenie absolwentów w szersze kwalifikacje umożliwia im realizację znacznie szerszego zakresu prac montażowych, w praktyce bowiem w wielu domach, w których montuje się okna dachowe, zachodzi również potrzeba montażu wewnętrznych schodów modułowych. To wyjście również naprzeciw oczekiwaniom inwestorów, którzy mogą powierzyć szerszy zakres prac jednemu specjalście.

Zakończenie. Kształcenie w zawodzie monter stolarki budowlanej rozpoczęło się 1 września 2018 roku, a więc przyjmując 3-letni czas nauki, pierwsi posiadacze kwalifikacji DB.33. Wykonywanie robót związanych z montażem stolarki budowlanej na rynku pracy pojawi się dopiero w czerwcu 2021 roku. Jest więc zbyt wcześnie, aby wypowiadać się na temat ich funkcjonowania na rynku pracy. Perspektywy wydają się być jednak optymistycznie, ponieważ najwięksi producenci okien zaangażowali się w proces kształcenia przyszłych monterów stolarki budowlanej: powstają klasy patronackie, dla uczniów i nauczycieli tych szkół organizowane są szkolenia z zakresu montażu, wyjazdy dydaktyczne oraz spotkania z przedstawicielami firm produkujących okna i drzwi. Organizowane są szkolenia dla nauczycieli zawodu, realizowane są kampanie społeczno-edukacyjne, które mają na celu szeroko rozumiane wsparcie szkół branżowych, gdzie prowadzi się kształcenie monterów stolarki budowlanej. Podejmowane działania zapewniają więc dostęp dla uczniów i nauczycieli do aktualnej wiedzy na temat nowoczesnych technik montażowych, zapewniających utrzymanie zakładanych parametrów okien i drzwi.

Trudno również doszukać się słabych punktów w procesie nadawania kwalifikacji rynkowej „Montowanie stolarki budowlanej”. Wdrożone przez Fundację VCC procedury związane z wyborem egzaminatorów, organizacyjne, lokalowe i techniczne warunki, w jakich prowadzona jest walidacja, procedury związane z przygotowaniem pytań egzaminacyjnych i sposobem prowadzenia teoretycznej i praktycznej części egzaminu gwarantują rzetelną i obiektywną ocenę kompetencji osób ubiegających się o kwalifikację „Montowanie stolarki budowlanej”.

Kształcenie w zawodzie monter stolarki budowlanej i funkcjonowanie w ZSK kwalifikacji rynkowej „Montowanie stolarki budowlanej” są przykładami rozwiązań, w których różnymi drogami można dochodzić do tych samych kwalifikacji. Odbywa się to z korzyścią zarówno dla pracowników branży budowlanej, jak również odbiorców usług, które oni świadczą. Pozostaje mieć nadzieję, że przedstawione w opracowaniu rozwiązania staną się przykładem i zostaną wdrożone w innych zawodach i branżach.

Bibliografia

1. Barometr zawodów 2019. Raport podsumowujący badania w Polsce: https://barometrzwodow.pl/userfiles/Barometr/2019/raport_ogolnopolski_pl.pdf [dostęp: 04.06.2019].
2. Chłoń-Domińczak A., Sławiński S., Kraśniewski A., Chmielecka E.: *Polska Rama Kwalifikacji. Instytut Badań Edukacyjnych*, Warszawa 2018.
3. Gmaj I., Grzeszczak J., Leyk A. i in.: *Walidacja – nowe możliwości zdobywania kwalifikacji*. Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2016.
4. Obwieszczenie Ministra Infrastruktury i Budownictwa z dnia 7 lipca 2017 r. w sprawie włączenia kwalifikacji rynkowej „Montowanie stolarki budowlanej” do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji (M.P. poz. 704).
5. Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej z dnia 31 marca 2017 r. w sprawie podstawy programowej kształcenia w zawodach (Dz. U. poz. 860, z późn. zm.).
6. Sławiński S., Królik K., Stęchły W.: *Włączanie kwalifikacji do Zintegrowanego Systemu Kwalifikacji*. Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2018.
7. Ustawa z dnia 22 grudnia 2015 r. o Zintegrowanym Systemie Kwalifikacji (t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 2153, z późn. zm.).
8. Ziewiec-Skokowska G., Stęchły W.: *Przypisywanie poziomu PRK do kwalifikacji nadawanych poza systemami oświaty i szkolnictwa wyższego*. Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2016.
9. Związek Polskie Okna i Drzwi: <https://poid.eu/2019/03/25/polska-stolarka-znow-liderem-eksportu/> [dostęp: 05.06.2019].

Tomasz SUŁKOWSKI – ŁUKASIEWICZ – Instytut Technologii Eksploatacji,
e-mail: tomasz.sulkowski@itee.radom.pl